

På geografifronten mycket nyare¹

Hållbar trafiklösning för Slussen; Skolnedsättning på landsbygden; Val av gymnasieskola; Militär avveckling; Vindkraft; Regionbildning; Identitet; Lokalt näringsliv; Plats och entreprenörskap; Svensk Tv-produktion; Tjäle och norrlandsvägar Svenska musikernas geografier; ...

Inledning och tudelat syfte

Geografi handlar som bekant om vitt skilda företeelser. Ovanstående uppräknings utgörs inte av fullständiga titlar, utan är utvalda ord, eller utdrag – och är i några fall dessutom fritt översatta från engelska – av mig som artikelförfattare. Oavsett utvalda ord och/eller översättning så består uppräknings titlar från geografiska licentiatavhandlingar från de senaste årens forskarskolor i geografi vid Uppsala universitet. Med urvalet vill jag återspegla geografins bredd och därigenom delvis återknyta till en drygt årsgammal artikel i denna tidskrift (Arvidsson, 2014). En av flera viktiga uppgifter för oss geografer – inte minst i skolans värld – är att tillskriva ämnet allt som faktiskt är geografi.

Syftet med den här artikeln är framförallt att belysa den specifika del av senare års geografisk forskning som producerats av geografilärare, som de inledande och komprimerade licentiatitlarna. Artikeln ger en kort bakgrund till nämnd forskning med bland annat tanken att ge stöd till ofta

ganska isolerade geografilärare runt om i Sverige. Geografin är ju i sig inte isolerad. Geografi förekommer hela tiden och överallt: Se en nyhetssändning, lyssna på en podcast, gå på en föreläsning, en bio, tänk på din vardag eller semester, studera arbetsmarknaden, eller ät en måltid och försök samtidigt att tänka bort det som i dessa skilda situationer på något sätt har en geografisk koppling; Vad återstår då – efter att det individuella, lokala, regionala, nationella, eller globala rummet utelämnats? Svaret är ... inte mycket.

Nu liksom i den redan nämnda artikeln från nr 1 2014 finns därmed ett annat men mer underordnat syfte med artikeln; att vidga perspektiven på geografi i allmänhet och geografifämnet i synnerhet. Här avser jag inte perspektiven hos dig som läsare (geograf?). En sådan ingång vore som att slå in en öppen dörr i detta forum, men likafullt tror jag att det är av betydelse i en artikel som alltså bland annat har för avsikt att hävda vårt ämne. Vidden av geografisk forskning kan i förekommande situationer lyftas fram och ge argument och stöd åt dig och mig.

Forskarskolorna i geografi

Åren 2008–2011 samt 2012–2014 deltog sammantaget omkring 40 lärare i en av de båda forskarskolorna i geografi vid Uppsala universitet². Målet för forskarutbild-

ningen var en licentiatexamen och som en följd har (relativt) nyligen en större mängd – lärarproducerad – geografisk forskning publicerats. Geografiska notisers kanske tydligaste målgrupp är geografilärare och därför upprepar jag att artikelns syfte i första hand är att ge en översikt och i viss mån inblick i det specifika segment av forskning i ämnet som genomförts av andra verksamma lärare.

Jag var själv en av deltagarna i den första av de båda forskarskolorna i Uppsala och jag minns en diskussion på institutionen kring att nå ut med en större mängd av ”vår” geografiska forskning när vi väl hade nått vårt mål. Också geografins ställning som skolämne debatterades under de här åren flitigt på olika håll i samband med förarbetet till de nya läroplanerna (Lgr- och Gy 2011) och forskningsföreträdare för geografiämnet från Uppsala, liksom övriga ledande universitet i landet gjorde gemensam sak kring vad geografi är och att inte låta skolämnet begränsas till något av en namngeografisk nisch. Till bakgrunden och avslutningen bakom skolgeografen hörde också att geografi, åtminstone som ämnesbenämning, hotades av närmast utträdning i samband med den aldrig genomförda Gymnasieskola-2007³.

Av olika skäl blev det längre fram under forskarskolan inte någon fortsättning på att låta sammanställa den genomförda forskningen. Det främsta skälet till det var nog helt enkelt den mänskliga faktorn. Forskarstudier och avhandlingsarbete var/är krävande såväl för deltagare som för organisatörer och tar dessutom olika tid. Vi som forskarstudenter befann oss efterhand mindre på samma plats vid samma tidpunkt och därutöver ledde olika meto-

der, handledare, processer och senare examinationsdatum, samt i flertalet fall återgång till ordinarie tjänst till att allt inte fanns färdigt vid en särskild tidpunkt. Examinationserna, eller licentiatsseminarierna kom i flertalet fall att äga rum under en större del av (främst) 2011 och så, i januari 2012, inleddes den andra forskarskolan. Resultatet när det gällde en samlad presentation av forskarskolornas bidrag, kom hur som helst att stanna vid en inledd diskussion. Tanken på att det kunde finnas ett värde i en överblick av forskarskolornas diversitet har ändå knackat på i åtminstone mitt bakhuvud, likt en ihärdig gröngöling så här på värdantenn. Den här artikeln gör inte anspråk på att betraktas som en komplett sådan sammanställning, men kanske kan den i bästa fall ge dig som läsare en ingång till att på egen hand gå vidare om du söker efter geografiska uppslag, frågeställningar eller metoder. Du kan i förteckningen också hitta tydligt didaktiska frågeställningar och avhandlingsområden.

Ett antal av licentiaterna från forskarskolorna har fortsatt som doktorander, dels och kanske naturligt nog i geografi, men i något fall i andra forskningsdiscipliner, som didaktik. I sammanställningen av licentiatavhandlingarna framgår att några redan under forskarskolan valde en didaktisk/utbildningsvetenskaplig inriktning. Kommentaren i fotnot 2 till den här artikeln framhåller att institutionen för didaktik var en av de medverkande inom ramen för forskarskolan i geografi. I artikelns avslutande del återkommer jag till forskarskolornas bidrag till geografiämnet.

Världen söker efter kunskaper om vår Jord⁴

Som en återkoppling till artikelns underordnade syfte, valde jag ovanstående rubrik för att det enligt mig är ett bra exempel på hur viktigt det är att betona geografin i olika sammanhang. Universiteten som formulerat denna annonsrubrik vet att kunskaper om jorden, geovetenskaper, är och kommer att vara eftersökta. Ett annat och kanske än tydligare exempel på när det kanske krävs en geograf för att veta att det handlar om geografi hämtar jag från en sökning på Platsbanken (Arbetsförmedlingen.se). Några aktuella tjänster som samhällsplanerare går med kännedom om vad geografisk utbildning innebär i flertalet fall enkelt att sortera in under att det är geografisk kompetens som eftersöks. Men hade du använt sökordet ”geograf” så hade du – åtminstone för dagen – kammat noll. En utökning till ”kulturgeograf” hade ökat dina träffar till ett fåtal, medan sökordet ”samhällsplanerare” av naturliga skäl gett maximalt antal träffar. Jag vågar påstå att behovet av geografiska kunskaper är eftertraktade på arbetsmarknaden, även om exemplet är förenklat och slumpvis genomfört vid ett visst tillfälle. Men och framförallt är geografiska kunskaper nödvändiga för en hållbar samhällsutveckling, men då behöver vi säga att de här jobben och de här kunskaperna, de når man genom att studera geografi. Läs! Studera! Gå vidare – med det rumsliga perspektivet som grund.

Forskarskolornas bidrag – mer än en DiVA

Artikelns inleddes med några lösryckta och komprimerade urval av titlar från fors-

karskolorna i geografi. I den förteckning som följer i nästa stycke hittar du 28 titlar i sin helhet. Dessa 28 är de licentiatavhandlingar som jag fått fram som hittills publicerade, efter att forskarskola 1 och 2 avslutats. Ytterligare bidrag till geografiforskningen lär därför sannolikt kunna dyka upp, sett till att antalet deltagare i forskarskolorna varit omkring 40 personer. Som jag redan varit inne på finns det olika faktorer som kan göra att tiden är si eller så lång för att nå ett uppsatt mål.

Samtliga publicerade texter från forskarskolorna i geografi finns att ladda ner i det digitala vetenskapliga arkivet, DiVA (diva-portal.org). Oavsett om du främst intresserar dig för det geografiska sakinnehållet, den föreliggande vetenskapliga frågeställningen, en metodtext, eller en avslutande diskussion så bör du nu ha tillräcklig med information för att veta var du som läsare ska vända dig för att kunna läsa vidare. Kanske väcker en viss titel just din uppmärksamhet. I den här artikeln går jag inte vidare kring vare sig form eller innehåll i någon enskild licentiatavhandling.

Utifrån artikelns syfte kan ovanstående avgränsning kanske därför betraktas som en avbön. Syftet säger en sak men skrapar sedan närmast bara på ytan. Det är också en anledning till att jag låtit den här artikeln dröja. Är en lista över titlar en belysning av forskningen som ligger bakom och under titlarna? Svaret är ... knappast. Ändå är det när det gäller innehåll, såväl forskningsmässigt som didaktiskt och/eller geografimässigt, vad du får med dig från den här artikeln i konkret form. Att skriva något kort om alla licentiattexterna rymms inte i en artikel. Att välja ut några hade varit möjligt, men hade också genast gett

upphov till frågor som; Varför den? Varför inte den? Med hjälp av titlarna och informationen om hur du kan hitta avhandlingarna har artikeln kanske trots allt skapat ändrade förutsättningar. I bästa fall är du bara – som det ofta heter – några klick från en ny värld. Den här gången finns det dock en garanti i klickutfästelsen. Den nya världen finns inte i cyberrymden. Geograferns nya värld har förvisso stor bredd, men den håller sig likafullt mellan ... jord och jord [sic!].

Noter

1. Titeln är en travesti av en titel på en C-uppsats i geografi, skriven av Magnus Grahn, dåvarande Högskolan i Växjö (nuv. Linnéuniversitetet). Uppsatsen "På geografifronten mycket nytt" studerade geografiämnet och läromedel i geografi i samband med dess återkomst som ämne i gymnasieskolan i och med med Lpf 1994. Författaren har godkänt mitt "lån" av hans titel i samband med skrivandet av denna artikel. För övrigt är ju Magnus Grahns uppsattitel också den en travesti på en klassisk titel; Erich Maria Remarques *På västfronten in-tet nytt* är en nog så geografisk titel. I vidare bemärkelse bär titeln 100 år efter det första världskriget även likheten i hur snart ett krig och dess grymma vardag tenderar att rapporteras "i marginalen".
2. Läs: Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet (www.kultgeog.uu.se), var forskarskolornas huvudsäte. Övriga samarbetspartners var Institutionen för didaktik Uppsala universitet (www.did.uu.se), Kulturgeografiska institutionen vid Högskolan i Dalarna (www.du.se/kulturgeograf), samt Ämnesavdelningen för samhällsbyggnad vid Högskolan i Gävle (www.hig.se/t-inst/organisation/sb.htm).
3. Läroplanen GY07 skrinlades som bekant och ersattes av framtagandet och så småningom införandet av Gy11 i samband med regeringsskiftet efter valet 2006, då Sverige gick från S-, till Alliansregering.
4. "Världen söker efter kunskaper om vår Jord Vill du veta mer – läs geovetenskap!" Helsidesannons (Dagens Nyheter, 2015-02-26) från Göteborgs universitet, Lunds universitet, Luleå tekniska universitet, Uppsala universitet, Stockholms universitet.

Avhandlingar/upsatser, forskarskola I

- Arrhenius, Mattias (2013), *Datorbaserade animationer i geografiundervisningen. En studie om gymnasieelevers lärande i mötet med datorbaserade animationer om bergartscykeln.*
- Arvidsson, Lars (2011), *Från mål till måltid. Implementeringen av det politiska målet om 25 procent ekologisk mat i offentlig sektor år 2010 – en fallstudie kring skolmaten i Växjö.*
- Bjarnestam, Jesper (2011), *En hållbar trafiklösning för nya Slussen? Uppfattningar om hållbarhet och hållbar stadsutveckling i Slussenprojektet.*
- Cedering, Magdalena (2012), *Skolnedläggningar på landsbygden. Konsekvenser för vardagsliv och lokalsamhälle.*
- Eriksson, Bert (2011), *The zoo-geomorphological impact of fossorial rodents in sub-polar and alpine environments.*
- Gradén, Mattias (2011), *Vindkraft i Dalarna. Från lokalisering och acceptans till planering och eftertanke.*
- Grahn, Andreas (2011), *Fakta, normativitet eller pluralism. Didaktiska typologier inom gymnasieskolans geografiundervisning om klimatförändringar.*
- Jakobsson, Magnus (2010), *Militär avveckling. Problem eller möjlighet?*
- Kenndal, Robert (2011), *Rum för det "andra" modersmålet. Betydelser och konsekvenser av modersmålet som minoritetsspråk och transnationell språkgemenskap bland ungdomar med annat modersmål än svenska.*
- Kristmansson, Per (2011), *Livets händelser i glesbygd och tätbygd. En livsbanestudie av ålderskohorten 1968–1971.*
- Levin, Anna (2011), *Att mäta och kommunicera hållbart. En analys av ett svenskt lantbruk.*
- Lind, Patrik (2010), *Regionbildning. En institutionell studie av Region Skåne, Västra Götalandsregionen och "Region Svealand".*
- Pettersson, Sven (2011), *Kompetensförsörjning i glesbygd. Om betydelsen av närhet och avstånd.*
- Rydberg, Tomas (2011), *Landskap, territorium och identitet. Exemplet Handölsdalens sameby.*

- Röllgårdh, Martin (2011), *Bilder av lokal näringsverksamhet. Exemplet Värnamo.*
- Sjöberg, Gutsaf (2011), *Besökare på Gotland. En studie av relationen mellan förväntningar och upplevelser.*
- Skåln, Mikael (2011), *Plats och entreprenörskap. Fallet Åre.*
- Torbjörnsson, Tomas (2011), *En för alla. Alla för naturen. En studie av ungdomars attityder till hållbar utveckling.*
- Uygaard, Paul (2011), *Ideologiska sandslott på en tvetydig strand. En aktörs- och platsstudie av strandskyddspolitik och handläggning i tre Blekingekommuner.*
- Wingård, Mikael (2011), *Arenor för lärande. Lärares erfarenheter av internationella skolutbyten om miljö och hållbar utveckling.*
- Pettersson, A. (2014). *De som inte kan simma kommer nog att dö!: En studie om barns tankar och känslor rörande klimatförändringarna.*
- Scharin, G. (2014). *Karaktäristiken hos strukturmarken på olika altitud i Abiskoområdet – en koppling till klimat och komplex systemteori.*
- Pettersson, L. (2014). *Att mötas i tid, rum och tanke: Om ämnesintegration och undervisning för hållbar utveckling.*
- Brummer, K. (2014). *Att skapa kvalitet; En studie av den svenska TV-produktionens definition av kvalitet och kvalitetens betydelse för branschen.*
- Theelin, M. (2014). *Elevers val av gymnasieskola: En experimentell studie om elevers geografiska, akademiska och sociala preferenser.*
- Nerdahl, K. (2014). *Gymnasieelevers presentationer av relationer mellan miljö och människor – en studie om utbildning för hållbar utveckling.*

Avhandlingar/upsatser, forskarskola 2

- Sarady, M. (2014). *Ground freeze-thaw, snow and roads in northern Sweden.*
- Nilsson, J. (2014). *The geographies of Swedish musicians' work practices: How, when and where Swedish musicians perform work and creativity in the contemporary popular music industry.*

Källor

- Arbetsförmedlingen.se <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Lediga-jobb.html> (Hämtad 2015-04-06).
- Arvidsson, L. (2014) Den dolda geografien *Geografiska notiser* Årgång 72 nr. 1, 38–40.
- Diva-portal.org <http://www.diva-portal.org/smash/search.jsf?dswid=-3835> (Hämtad 2015-04-06).

Lars Arvidsson är lektor i geografi och lärare i samhällskunskap på Katedralskolan i Växjö, han studerade vid forskarskolan i geografi vid Uppsala universitet 2008–2011 och skrev licentiatuppsatsen ”Från mål till måltid: Implementeringen av det politiska målet om 25 procent ekologisk mat i offentlig sektor år 2010 – en fallstudie kring skolmaten i Växjö”. Mejl: lar@utb.vaxjo.se